

20A De clowns van Oude Pekela

Van incident tot schandaal

In het weekeinde van vrijdagavond 5 tot maandag 8 juni 1987 verschijnen in de pers berichten over ontucht die in Oude Pekela met ongeveer zeventig kinderen tussen vier en zes jaar zou zijn gepleegd. Bij de ontucht zouden als clown verklede mensen betrokken zijn geweest. De zaak is bij de politie in onderzoek. Het bericht vermeldt geen achtergronden. Achteraf blijkt dat een moeder in de eerste week van mei bloed heeft aangetroffen in de onderbroek van haar vierjarig zoontje. Zij gaat daarmee naar haar huisarts, Fred Jonker, die samen met zijn vrouw Ietje Jonker-Bakker in Oude Pekela praktijk uitoefent. De huisarts spreekt over de mogelijkheid van ontucht.

De moeder neemt contact op met de moeder van het jongetje met wie haar zoontje die middag heeft gespeeld. Ook de kleuterleidster wordt ingelicht. Zij ondervraagt de kinderen. Er komt geen uitsluitsel over de oorzaak en de ouders van de beide jongetjes doen aangifte bij de politie. Deze begint op 9 mei een onderzoek. Tijdens het onderzoek ondervraagt de politie meer kinderen. Dit leidt niet tot enig spoor naar ontucht, maar evenmin naar een andere oorzaak van het letsel. Het voorval zou zich tijdens vrije dagen rond Pasen – dat jaar op 19 april – hebben afgespeeld. Er wordt een voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd. Er komen meer meldingen van kinderen over mogelijk misbruik. Hierbij wordt een buiten het dorp gelegen huis genoemd, dat echter niet wordt aangewezen. Ook zou een als clown verklede man zich aan ontucht hebben schuldig gemaakt. Een probleem is dat de verhalen rondzingen en dus niet is na te gaan welke mededelingen van kinderen authentiek zijn en welke zij navertellen. Omdat concrete aanwijzingen uitblijven, besluit het Openbaar Ministerie in Groningen het onderzoek te sluiten. Persofficier van justitie Michiel Severein maakt op 22 mei in een communiqué bekend dat er maar één concreet geval is en dat uit de verklaringen niet opgemaakt kan worden dat kinderen in handen zijn gevallen van volwassenen die hen naar een woning hebben gebracht. De de-escalatie die het Openbaar Ministerie met deze verklaring wilde bereiken, blijft uit.

De publiciteit blijft dan nog beperkt tot de regionale pers en een berichtje over een tiental kinderen in Oude Pekela die bij seksspelletjes betrollen zouden zijn geweest, op een binnenblad van *De Telegraaf* van 14 mei.

Op vrijdag 5 juni verspreidt de rijkspolitie in Oude Pekela een persbericht dat zeker niet door het Openbaar Ministerie is geautoriseerd, waarin sprake is van misbruik van zeventig kinderen en van de betrokkenheid van als clowns verklede personen. Dit bericht mist zijn uitwerking niet. Er is een weekeinde lang de nodige ophef. Ik vertrek maandagochtend 8 juni naar Helsinki voor een tweedaagse conferentie van de ministers van Justitie van de landen van de Raad van Europa. Bij terugkeer op Schiphol, woensdagochtend 10 juni, ondervragen de media me tijdens een persconferentie over de inzet van Openbaar Ministerie en politie bij

wat inmiddels het zedenschandaal in Oude Pekela is gaan heten. Ik verklaar dat politie en Openbaar Ministerie geen preventieve maatregelen tegen misbruik van kinderen kunnen treffen. Daartegen kan alleen achteraf worden opgetreden door daders op te sporen en te berechten. Preventief toezicht van overheidswege vormt al gauw een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. Wel is toezicht door ouders en op school van groot belang. Er is, voor zover ik weet, niet om extra geld voor het onderzoek gevraagd, maar als er extra middelen nodig mochten zijn, zal ik een aanvraag welwillend bekijken.¹ De Tweede Kamer volstaat met een verzoek van de vaste commissie voor justitie om op de hoogte te worden gehouden. Het Kamerlid Vincent van der Burg heeft op 2 juni vragen gesteld over de uitvoer van kinderpornografie uit Nederland naar de Verenigde Staten en de mogelijkheid dat er ook sprake zou zijn van de productie daarvan in ons land. Ik antwoord op 11 juni en op 28 juli volgt een aanvulling daarop (ondertekend door Kees van Dijk als minister van Justitie ad interim).² In de eerste beantwoording vermeld ik drie onderzoeken, waaronder dat in Oude Pekela.

Het Openbaar Ministerie in Groningen heeft de jeugdpsychiater en gewezen lid van de Tweede Kamer voor D66, Gerrit Mik, gevraagd onderzoek te doen. Op grond van ondervragingen van eenentwintig kinderen concludeert Mik op 6 september dat de verhalen van de kinderen authentiek zijn. Hij schat het bij de zaak betrokken aantal kinderen op dertig tot vijfendertig, maar het kunnen er ook meer zijn. Huisarts Jonker komt dan al tot negentig en misschien wel honderd kinderen. Al deze schattingen berusten op vele en soms lange ondervragingen. De kinderen werd ook gevraagd het huis of de huizen aan te wijzen waar de handelingen waren verricht. Dit leidde elke keer tot de aanwijzingen van andere huizen en appartementsgebouwen. In geen daarvan werd ook maar enig spoor gevonden. Gedurende het onderzoek van Mik was de publiciteit verflauwd, maar die leeft daarna weer op.

Op 15 januari 1988 wil het Openbaar Ministerie het onderzoek opnieuw beëindigen, omdat elk uitzicht op resultaat ontbreekt. Bij velen bestaat ook twijfel aan de betrouwbaarheid van de verklaringen van de jonge kinderen, die in de periode van de verhoren en de gesprekken op school al van alles van anderen hadden vernomen. Voor het Openbaar Ministerie is het duidelijk dat *Wahrheit und Dichtung* dooreenlopen. Sommigen twijfelen over de vraag of er wel van waarheid sprake is. Het voornemen tot sluiting wekt opnieuw grote onrust en ouders komen bijeen om te protesteren. Hierbij speelt ook het artsenpaar Jonker-Bakker een actieve rol. Op 15 januari eisen ouders in het NOS-journaal dat het onderzoek wordt voortgezet. Dezelfde avond verschijnt dokter Jonker in de KRO-nieuwsrubriek *Brandpunt* met dezelfde eis. *De Telegraaf* laat op 16 januari ouders paginagroot aan het woord. In Oude Pekela worden weer bijeenkomsten belegd. Hier wordt mijn komst geëist. De kranten berichten er uitvoerig over. Ik vind dat ik moet gaan. Ik begrijp de ernstige verontrusting van de ouders. Het gaat om hun kinderen. Mijn komst naar Oude Pekela zal echter onderzoekstechnisch niets kunnen opleveren. De ambtenaren op het ministerie zijn verdeeld. Jaap Kuyper, het hoofd van de hoofdafdeling Staats- en Strafrecht en bij uitstek deskundig, is tegen. Ik hecht veel waarde aan zijn oordeel, maar juist omdat Oude

Pekela ver van Den Haag ligt en altijd al een wat geïsoleerde positie heeft gehad en veel sociale onrust kent, vind ik dat ik om bestuurlijke redenen niet weg kan blijven nu om mijn komst is gevraagd. Ik ben tenslotte politiek verantwoordelijk voor de opsporing. Gerard van Dinter, secretaris-generaal, begrijpt mijn overwegingen.

Mijn bezoek aan Oude Pekela

Op 4 februari zal ik de middag en avond in Oude Pekela zijn. Op het ministerie spreek ik 's ochtends met procureur-generaal Harry Addens en de hoofdofficier van justitie Hans Blok. Wij zijn het erover eens dat geprobeerd moet worden tot de-escalatie te komen door een toezegging dat nog een uiterste poging zal worden ondernomen. Het onderzoek nu afsluiten zou de gemoederen zeker niet tot bedaren brengen. Met Blok ga ik vervolgens naar de Tweede Kamer voor een vertrouwelijk overleg met de vaste commissie voor justitie. De vertrouwelijkheid had de voorzitter van de commissie, Aad Kosto (PvdA), en het CDA-lid Vincent van der Burg er niet van weerhouden voor de televisie te verklaren dat zij mij ter verantwoording wensten te roepen. Dit overleg komt mij achteraf overigens goed uit. Blok zet uiteen dat er eigenlijk geen enkele andere aanwijzing is dan de verklaringen van de kinderen tussen vier en zes jaar en twee gevallen waarbij uiterlijke verschijnselen zijn geconstateerd dat er iets met de jongetjes was gebeurd, maar of daar volwassenen aan te pas gekomen waren, staat niet vast. Er zijn meer dan honderd kinderen medisch onderzocht. De periode waarin de gebeurtenissen zich hadden afgespeeld – de halve maand tussen Pasen en begin mei – was eigenlijk te kort voor vergrijpen aan een zo groot aantal kinderen. Ook de rol van het huisartsenpaar, dat eerder olie in het vuur dan op de golven had geworpen, komt ter sprake. Van productie van kinderporno is niets gebleken. De twijfel bij Blok is duidelijk en voor hem is meer dan aannemelijk dat verder onderzoek geen resultaat zal opleveren in de vorm van aanhouding van een of meer verdachten. De Kamerleden aanvaardden dat ik naar Oude Pekela ga, alleen Benk Korthals heeft zijn twijfels. Hij vindt het riskant.

Het is inderdaad een ongewis avontuur, waarin ik heb besloten me te storten. Om geen verwachtingen te wekken die ik toch niet zou kunnen honoreren, had ik vooraf verklaard dat ik niet kon beloven dat het lijstje met wensen van de ouders ingewilligd zou worden; ik ging in de eerste plaats om mij te oriënteren en zou pas in een later stadium mijn standpunt bepalen.

In Oude Pekela word ik opgewacht door ouders met borden en spandoeken: Onze kinderen vogelvrij – is die nachtmerrie nooit voorbij; Korthals Altes komt nu praten – hopelijk woorden en daden. Ik ben nog niet uit de auto gestapt of een televisieploeg van het NOS-journaal confronteert mij met het standpunt van de hoogleraar strafrecht Geert Corstens, die heeft verklaard dat ik mij met mijn gang naar Oude Pekela op ongepaste wijze met het werk van het Openbaar Ministerie bemoei. Mijn antwoord luidt: 'Ik leg alleen verantwoording af aan de Tweede Kamer. Met iedere willekeurige professor heb ik mets te maken. Hij kan wel

geleerd zijn, maar erg wijs vind ik hem niet. Het is goed dat hij college geeft, en dat ik doe wat ik doe.' Aan dit antwoord ligt mede ten grondslag dat ik de meerderheid van de vaste commissie voor justitie achter me wist.

Hierna ga ik met Hans Blok naar burgemeester Bert Smidt en de wethouders. Ze geven nog eens een chronologisch relaas en maken duidelijk dat het dorp in verschillende kampen verdeeld is. In de media heeft alleen het geluid van het dokterspaar Jonker-Bakker geklonken, maar er zijn er ook die denken dat het om één geval gaat, dat buitenproportionele vormen heeft aangenomen. Vervolgens ga ik naar de rijkspolitiepost. Hier blijkt mij dat een kind van een van de wachtmeesters heeft verklaard slachtoffer te zijn. De collega's van deze wachtmeester leven geheel met hem mee. Het is maar goed dat ook rechercheurs van de justitiële dienst van het district met het onderzoek zijn belast. Ik spreek vervolgens met de vier huisartsen van het dorp. De twee andere artsen blijken een veel genuanceerder oordeel hebben dan het echtpaar Jonker.

's Avonds ontmoet ik een groep verontruste ouders. Hierna volgt een persconferentie. In overeenstemming met wat ik met Addens en Blok heb afgesproken deel ik mee dat het onderzoek zal worden voortgezet. Het zal daadwerkelijk gericht moeten zijn op het opsporen van daders. Dit was natuurlijk al die tijd al het geval geweest, maar het blijft het doel van elke opsporing. Er zijn vervolgens contacten met de pers en de NOS. Ik grijp de gelegenheid aan om mijn standpunt tegenover dat van professor Corstens te verduidelijken:

Op zichzelf is het juist dat de politiek zich niet met de opsporing en vervolging van strafbare feiten moet bemoeien. Dat doe ik ook niet. Maar ik zit wel met een vertrouwenscrisis bij een deel van de bevolking ten aanzien van justitie. Dat is een politiek gegeven. Het vertrouwen moet worden hersteld. Als ik niet ga, weet ik zeker dat dat niet gebeurt. Corstens begrijpt dat kennelijk niet.³

De rust in Oude Pekela keert terug. De ongerustheid van de ouders blijft bestaan. Dat kan ook niet anders wanneer je wordt gekweld door de vraag of je kind is misbruikt of misschien zelfs wel de overtuiging hebt dat dit is gebeurd. Maar het gevoel niet serieus genomen te worden en het wantrouwen zijn weg. Dit was het doel van mijn bezoek geweest. De aandacht van de media is voorbij. Het onderzoek wordt voortgezet, maar blijft vruchteloos. Op 17 oktober 1988 worden het onderzoek beëindigd en het researcheteam ontbonden.

Publicaties en onderzoeken

Er verschijnt een aantal publicaties. Peter Hofstede schrijft in mei 1988 in de *Haagsche Post* onder de titel *Ietsje in Mie's bil* dat de verhalen van de kinderen, waarin ook ambulances een rol spelen, zijn voortgevloeid uit het bezoek dat zevenenzestig kinderen in het kader van onderzoek hebben gebracht aan het ziekenhuis in Winschoten. Daar zijn zij met ambulances

naar toegebracht en zijn ze medisch onderzocht. Zijn de dokters en verpleegkundigen in hun beroepskleding aangezien voor clowns? Ze hebben lichamelijk onderzoek gedaan. Zouden werkelijk gevolg en aanleiding zijn verwisseld? Zouden de ondervragers en de jeugdpsychiater dit niet hebben onderkend? In *Vrij Nederland* blijft Margalith Kleywegt schrijven op grond van haar vaste overtuiging dat de kinderen slachtoffer van zedenmisdrijf zijn geweest. De Australische student Benjamin Rossen schrijft onder de titel *Zedenangst* een doctoraalscriptie in het kader van zijn studie massapsychologie aan de faculteit der politieke en sociaal-culturele wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Volgens hem was er sprake van massahysterie. Daarmee heeft hij op het vakgebied waarin hij bezig was zijn studie te voltooien, mogelijk goed werk verricht. Ik ben niet ter zake kundig en kan hierover geen oordeel vormen. In het voorlaatste hoofdstuk geeft hij een feitelijk overzicht van de gebeurtenissen en de commentaren en uitlatingen daarover. Hij veroorlooft zich ook mij motieven toe te dichten, en daarmee verlaat hij helaas het rechte pad van de wetenschap. Zonder mij ernaar gevraagd te hebben vermeldt hij dat ik naar Oude Pekela kwam om politiek te scoren. In het voetspoor van Corstens en anderen is hij ervan overtuigd dat ik mij ten onrechte bemoeide met het werk van hen die, anders dan de minister van Justitie, opsporingsbevoegd zijn. Dat er in Oude Pekela een vertrouwenscrisis was ontstaan waarin de verantwoordelijke bestuurder wel degelijk tot taak heeft zich voor herstel van vertrouwen in te spannen, is hem ontgaan. Het lag ook buiten zijn wetenschappelijke discipline. Het raadplegen van NRC *Handelsblad* van 5 februari 1988, waarin mijn hierboven geciteerde motieven te lezen waren, vond hij misschien beneden zijn wetenschappelijke waardigheid.

In 1995 verschijnt op basis van vijf jaar onderzoek een studie van de Leuvense hoogleraar kinder- en jeugdpsychologie Karel Pyck, waarin hij de diagnose massahysterie verwerpt en concludeert dat er wel degelijk kinderen zijn misbruikt. Hij vindt dat de bevolking van Oude Pekela veel onrecht is aangedaan. Hij vindt de kritiek op Openbaar Ministerie en politie onterecht; zij hebben goed werk gedaan. Hij schrijft mij een brief waarin hij me prijst omdat ik me destijds achter Mik heb gesteld. Nu ben ik niet ongevoelig voor loftuitingen, maar deze lof komt me niet toe. Ik heb in Oude Pekela in antwoord op vragen slechts gezegd dat het rapport van Mik volstrekt duidelijk was en ik geen reden had zijn bevindingen in twijfel te trekken. Die reden had ik inderdaad niet, maar dat houdt niet in dat ik vond dat het Openbaar Ministerie die bevindingen als waar moest accepteren. Daarmee hoorde ik mij ook niet te bemoeien, omdat dit tot het domein van het Openbaar Ministerie behoort, waar de politiek buiten moet blijven. Ook Benjamin Rossen maakte de fout mij op grond van dit citaat toe te schrijven dat ik de kritiek op Mik van tafel veegde.

Naar aanleiding van de Amsterdamse zedenzaak 't Hofnarretje heeft Margalith Kleywegt haar zoektocht naar de waarheid in Oude Pekela heropend.⁴ Ze heeft me bij een toevallige ontmoeting in 2015⁵ verteld er intussen van overtuigd te zijn dat er in Oude Pekela in 1987 geen grootschalige zedenmisdrijven met kinderen zijn gepleegd.

De discussie over de vraag of mijn bezoek aan Oude Pekela moest worden gezien als een

afkeurenswaardige inmenging in het vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie, is niet direct verstomd en laat soms weer op. De Wet op de rechterlijke organisatie gaf in die tijd in artikel 5 de minister van Justitie de bevoegdheid in te grijpen in het vervolgingsbeleid.⁶ Later is de wet grondig herzien en is de aanwijzingsbevoegdheid van de minister van Justitie neergelegd in artikel 127 en volgende.⁷ De aanwijzingsbevoegdheid was altijd een gevoelige kwestie voor het Openbaar Ministerie. Ik schreef hierover in hoofdstuk 15 over de rechterlijke macht.

In het geval van Oude Pekela heeft de aanwijzingsbevoegdheid geen rol gespeeld. Zeker niet in formele zin: ik heb geen aanwijzingen gegeven en geen beroep op artikel 5 RO gedaan, noch is mij door het Openbaar Ministerie te verstaan gegeven dat het slechts tot voortzetting van het onderzoek bereid was als het daartoe uitdrukkelijk opdracht kreeg. Wel is duidelijk dat mijn politieke verantwoordelijkheid voor het vervolgingsbeleid in deze kwestie werd geactiveerd. Niet alleen doordat de vaste commissie voor Justitie uit de Tweede Kamer me, in de woorden van haar voorzitter, ter verantwoording heeft geroepen, maar vooral doordat ik zelf vond dat de escalatie van de emoties ter plaatse mij tot handelen noopte. Dit handelen was volgens mij een bestuurlijk optreden – het tot rust laten komen van de emoties – en geen ingrijpen in het vervolgingsbeleid. Op wat er tot dan toe op dat gebied gebeurd was, had ik geen kritiek. Wel moest ik vaststellen dat het Openbaar Ministerie op 22 mei 1987 het onderzoek te vroeg had afgeblazen en dat het communiqué van de persofficier de onrust en ongerustheid alleen maar had doen toenemen. Hoofdofficier Hans Blok was blijkbaar tot dezelfde constatering gekomen, toen hij nadien besloot de voorlichting in eigen hand te nemen.

Een van de discussies waarbij Oude Pekela weer ter sprake kwam, vond plaats tussen de al eerder genoemde Geert Corstens, hoogleraar strafrecht aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (en later, van 1 november 2008 tot 1 november 2014, president van de Hoge Raad), en diens collega aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, Tom Schalken, opgetekend door Victor Lebesque in *de Volkskrant* van 9 november 1996.⁸ Onderwerp is de al meer dan anderhalve eeuw woedende discussie over de zeggenschap van de minister van Justitie over het vervolgingsbeleid. Ik citeer een passage daaruit:

Corstens: Ik deel je vrees [de vrees dat de minister zwicht voor politieke druk uit de Kamer om in te grijpen ten gunste van een verdachte] niet. Het is in Nederland traditie om je als minister van Justitie niet te veel met concrete strafzaken bezig te houden. We leven gelukkig niet in een samenleving waarin de overheid door en door corrupt is.

Schalken: Ik herinner me een geval waarin jij fel protesteerde tegen ministeriële bemoeienis: de Oude Pekela-zaak. Daarin waren de kampen verdeeld. Volgens de een was er sprake van grootschalige ontucht, volgens de ander was het allemaal flauwekul. Er waren wel een heleboel verontruste ouders, maar het OM wilde niet in actie komen. Minister Korthals Altes besloot daar eens poolshoogte te gaan nemen. Ik vond dat gezien de maatschappelijke commotie en zijn ministeriële verantwoordelijkheid heel begrijpelijk. Jij zei

toen: waar bemoeit hij zich mee?

Corstens: Het was niet zo verstandig van de minister omdat het een uitermate zwakke zaak was. Door zijn interventie gaf hij voedsel aan de gedachte dat er iets vreselijks was gebeurd in Oude Pekela. Er waren alleen maar wilde verhalen en het stuitte mij zeer tegen de borst dat de minister er nog eens veel aandacht aan ging besteden. Vanuit zijn bevoegdheid geredeneerd, mocht hij het natuurlijk best doen. Ministers van Justitie hebben zich in het verleden wel vaker persoonlijk met opsporing en vervolging bemoeid.

Schalken: De minister moet van individuele zaken afblijven, hoewel ik natuurlijk niet ontken dat het soms goed is dat ook vanuit een andere verantwoordelijkheid naar bepaalde strafzaken wordt gekeken. Ik realiseer me heel goed dat een bureaucratisch apparaat als het OM ook buiten de samenleving kan komen te staan.

Deels was dit academisch getheoretiseerd. Het was mij geen moment gegaan om de zwakte of de sterkte van de zaak. Dat lijkt me nu juist iets waar de minister als bestuurlijk verantwoordelijke buiten moet blijven. De weging van de sterkte van een zaak en de overtuigingskracht van het bewijsmateriaal behoren bij uitstek tot de bevoegdheid van het Openbaar Ministerie als orgaan dat met de waarheidsvinding is belast. Schalken heeft gelijk als hij verwijst naar de maatschappelijke onrust en mijn maatschappelijke verantwoordelijkheid als minister van Justitie, zij het ook dat hij het Groningse Openbaar Ministerie tekort doet door te zeggen dat het niet in actie wilde komen. Wat Corstens miskent is niet alleen de bestuurlijke verantwoordelijkheid van de minister, maar ook dat het communiqué over de sluiting van het onderzoek, achteraf gezien, ongelukkig was uitgevallen. Kortom, het ging niet om ingrijpen in het opsporings- of vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie, het ging mij om herstel van rust en vertrouwen. Daartoe was men plaatselijk, ondanks de goede wil en inzet van de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie, niet in staat gebleken. Het Openbaar Ministerie had in mijn ogen een steek laten vallen door binnen drie weken te besluiten tot de sluiting van het onderzoek en door de wijze waarop die sluiting was aangekondigd: een perscommuniqué waarop geen weerwoord mogelijk is. Als ik mij overeenkomstig het recept van Corstens op het hooghartige standpunt zou hebben gesteld dat er alleen maar wilde verhalen waren, zou dat het wantrouwen en de onrust alleen maar hebben aangewakkerd. Mijn ervaring als advocaat en bemiddelaar in conflicten binnen de partij had me geleerd dat bij hoog oplopende emoties een willig oor de-escalerend werkt. De aandacht die Corstens tegen de borst stuitte, kan juist het vertrouwen herstellen.

Bovendien ziet hij over het hoofd dat er wel een rapport lag van een door het Openbaar Ministerie – dus onder mijn verantwoordelijkheid – ingeschakelde psychiater, wiens bevindingen ik niet kon negeren, omdat ik de deskundigheid daartoe mis. Of de deskundigheid van Mik zich, zoals Rossen schrijft, beperkte tot de psychologie van adolescenten en zich niet uitstreekte tot de psyche van jonge kinderen, kan ik niet beoordelen. Van bevoegde

zijde heb ik wel vernomen dat, in elk geval in 1987, binnen de jeugdpsychiatrie geen onderscheid bestond tussen categorieën, zoals adolescenten, kleuters en dergelijke. Hoe dit ook zij, over die beperking werd toen niet gesproken en het Openbaar Ministerie had Mik nu eenmaal voor dit specifieke onderzoek ingeschakeld. Mijn conclusie blijft dat dit soort zaken niet alleen met juridische geleerdheid, maar ook met bestuurlijke wijsheid tegemoet getreden moet worden. Daarbij placht ik mijn gezond verstand te volgen.

Dat de minister van individuele zaken zou moeten afblijven, is niet juist. De wet spreekt nu van algemene en bijzondere aanwijzingen en in mijn tijd over bevelen aan ambtenaren van het Openbaar Ministerie, wat impliceert dat het individuele zaken kan betreffen, die door de desbetreffende ambtenaar worden behandeld. De praktijk is dan ook geweest dat ik wel degelijk in individuele gevallen heb laten weten dat ik een opdracht zou geven als het Openbaar Ministerie niet tot vervolging besloot. Het waren wel uitzonderingen, want terughoudendheid is de regel.

Nabeschuwing

Dat grootschalig misbruik helaas mogelijk is, bleek in 2011 toen de medewerker Robert M. van het kinderdagverblijf 't Hofnarretje in Amsterdam als gevolg van de door hem verspreide kinderpornografie werd aangehouden. De verschillen tussen 1987 en 2011 zijn groot. Om te beginnen waren de slachtoffertjes van 2011 onmondige kinderen, die zelf geen enkele verklaring konden afleggen. De termijn waarbinnen zoveel kinderen zijn misbruikt was veel langer dan de halve maand waarbinnen zich dat in Oude Pekela afgespeeld zou moeten hebben. In Amsterdam begon de zaak te rollen doordat beeldmateriaal aanwijzingen bevatte en bewijs opleverde. In Oude Pekela werd juist geen enkel technisch bewijs gevonden. De houding van de overheid – de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie – tegenover de ouders van de slachtoffers was in Amsterdam een geheel andere dan in Oude Pekela. In 2011 werden de ouders ingelicht op basis van feiten. Die waren er in Oude Pekela niet. En ook was er in Amsterdam ervaren slachtofferhulp. Hier waren de juridische professionaliteit en de bestuurlijke wijsheid ter plaatse aanwezig en de politieke verantwoordelijkheid van de minister van Veiligheid en Justitie hoefde dus niet geactiveerd te worden. Maar Amsterdam leert ook dat grootschalig misbruik van kinderen kan voorkomen en helaas niet per definitie tot het rijk de fabelen behoort. Vóór de in Amerika opgedoken kinderporno die tot Amsterdam herleid werd, was ook daar oenschijnlijk niets aan de hand.

In Amsterdam was er over de hele linie meer professionaliteit dan in Oude Pekela. Weliswaar had ik al in mijn eerste ambtsperiode richtlijnen vastgesteld voor verhoren in zedendelicten. Als daarbij minderjarigen waren betrokken, zouden gespecialiseerde zedenrechters, bij voorkeur vrouwen, met de kinderen moeten spreken. Dit kan in een wat grotere gemeente met een groot politiekorps. In Oude Pekela was alleen maar een bescheiden groepspost van de rijkspolitie en ik weet niet in welk stadium het district voor assistentie is

gaan zorgen die enigszins tegemoet kon komen aan die richtlijnen. In die tijd stond slachtofferhulp nog in de kinderschoenen. Dat onderwerp had pas in het begin van de jaren tachtig voor het eerst de aandacht van het ministerie gekregen. Ik was een groot voorstander van slachtofferhulp en juichte het toe dat in de strafrechtspraak en de strafrechttoepassing de aandacht voor de achtergronden van de verdachten zich ging verleggen naar aandacht en mededogen voor de slachtoffers van misdrijven. Maar goede slachtofferhulp was in 1987 nog lang niet overal en zeker niet in Oost-Groningen operationeel. Vandaar dat onder andere huisartsen, onder wie het echtpaar Jonker-Bakker, een rol gingen spelen. Als de bevinding van Hofstede waar is, dat de kinderen voor lichamelijk onderzoek met ambulances zijn afgevoerd naar het streekziekenhuis in Winschoten, lijkt me dit vragen om moeilijkheden. Waarom zijn de artsen en verpleegkundigen die bij het onderzoek waren betrokken, niet een middag naar Oude Pekela gekomen om het onderzoek te doen bij de huisartsen van de gezinnen waartoe de kinderen behoorden? Als dat niet mogelijk was geweest, had men toch onderzoeksruimte in een school kunnen vinden of gewone auto's of minibuses voor vervoer naar Winschoten kunnen gebruiken, want de kinderen waren geen patiënten.

-----

¹ *Digibron, kenniscentrum Gereformeerde gezindte* (11 juni 1987)

<http://www.digibron.nl/search/share.jsp?uid=0000000012e94840e6e6b23443586e1&sourceid=1011>

² Tweede Kamer vergaderjaar 1986-1987 Aanhangsels van de Handelingen nr. 761 blz. 1509-1510 en nr. 924, blz. 1845-1846.

³ NRC *Handelsblad* 5 februari 1988.

⁴ Margalith Kleywegt *Terug naar Oude Pekela* (Uitgeverij Balans).

⁵ Op 2 december 2015 tijdens de afscheidsreceptie van Anne Marie Stordiau-van Egmond als directeur Voorlichting van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

⁶ Artikel 5 Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) luidde: De ambtenaren bij het Openbaar Ministerie zijn verplicht de bevelen na te komen, welke hun in hun ambtsbetrekking door de daartoe bevoegde macht, vanwege de Koning, zullen worden gegeven.

⁷ Artikel 127 Wet RO: Onze minister van Justitie kan algemene en bijzondere aanwijzingen betreffende de uitoefening van de taken en bevoegdheden van het Openbaar Ministerie.

⁸ Victor Lebesque *Mannetjesputters of mannequins du roi? de Volkskrant* (9 november 1996)

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/archief/article/detail/420786/1996/11/09/Mannetjesputters-of-mannequins-du-roi.dhtml>.